

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Науково-теоретичний журнал

3.2007

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ

- 3 *Лариса Гунина, Оксана Шинкарук*
Генетический допинг в современном спорте
- 8 *Василь Дрожжин*
Комплексний контроль морфофункціональних характеристик у юних п'ятиборців на різних етапах багаторічної підготовки
- 11 *Дмитро Лахно*
Спрямованість засобів тренувального впливу в процесі розвитку загальних фізичних здібностей дзюдоїстів на спеціалізованому етапі базової підготовки
- 15 *Валерій Ніколаєнко, В'ячеслав Дараган*
Аналіз рухової діяльності юних футболістів
- 17 *Тетяна Павлова*
Теоретичні основи визначення спортивної обдарованості дітей при відборі на етапі початкової підготовки
- 21 *Пенчен Го*
Совершенствование компонентов специальной выносливости в гребле на каноэ

ВАЛЕОЛОГІЯ І РЕКРЕАЦІЯ. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ. ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

- 30 *Максим Чернявський, Олена Андрєєва*
Рекреаційно-оздоровчі технології у процесі фізичного виховання молодших школярів
- 34 *Сергій Глазунов*
Місце занять лікувальною фізичною культурою військовослужбовців за контрактом, які мають захворювання, у процесі їх службової діяльності
- 38 *Олена Давиденко, Вікторія Білецька*
Пріоритетні фактори структури фізичної підготовленості дітей молодшого шкільного віку з різним рівнем соматичного здоров'я
- 44 *Наталія Денисенко, Леонід Педик, Людмила Фукс, Віктор Чижик*
Особливості рівня здоров'я, фізичної підготовленості, самопочуття та ведення здорового способу життя в учнів загальноосвітніх шкіл і гімназій
- 47 *Мирослав Дутчак*
Спорт для всіх у країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю
- 59 *Вікторія Земцова*
Валеологічні аспекти теорії фізичного виховання
- 64 *Геннадій Кротов*
Оцінка фізичної підготовленості дівчаток молодших класів різних соматотипів
- 67 *Олена Лазарева, Інна Каплун*
Фізична реабілітація після оперативного лікування спастичної кривоший у осіб зрілого віку

"Теорія і методика фізичного виховання і спорту" — науково-теоретичний журнал для спеціалістів у галузі фізичного виховання і спорту — наукових працівників, викладачів вузів, тренерів, докторантів, аспірантів, студентів, спортсменів.

Науковий консультант

В.М. Платонов, д-р пед. наук

Головний редактор

Ю.М. Шкретій, д-р наук з фіз. виховання і спорту

Заступник головного редактора

О.В. Андрєєва, канд. наук з фіз. виховання і спорту

Редакційна колегія:

І.М. Башкін, д-р мед. наук

М.М. Булатова, д-р пед. наук

Л.В. Волков, д-р пед. наук

В.І. Воронова, канд. пед. наук

В.В. Гамалій, канд. пед. наук

В.М. Гордієнко, д-р мед. наук

Л.О. Драгунов, канд. пед. наук

А.Ю. Дяченко, д-р наук з фіз.

виховання і спорту

С.С. Ермаков, д-р пед. наук

В.М. Ільїн, д-р біол. наук

В.О. Кашуба, д-р наук з фіз.

виховання і спорту

Г.В. Коробейніков, д-р біол. наук

К. Коханович, д-р наук з фіз.

виховання і спорту

Т.Ю. Круцевич, д-р наук з фіз.

виховання і спорту

А.М. Лапутін, д-р біол. наук

В.М. Левенець, д-р мед. наук

Г.А. Лісенчук, д-р наук з фіз.

виховання і спорту

Г.В. Ложкін, д-р психол. наук

Ю.П. Мічуда, канд. екон. наук

С.А. Олійник, д-р біол. наук

С. Савчин, д-р наук з фіз. виховання

і спорту

М.М. Філіппов, д-р біол. наук

Л.Г. Шахліна, д-р мед. наук

О.А. Шинкарук, канд. пед. наук

Спорт для всіх у країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю

Резюме

Приведен анализ современной системы организации и функционирования спорта для всех в Финляндии, Германии, Франции, Японии и Канаде — странах с высоким уровнем охвата населения организованной двигательной активностью.

Summary

The analysis of modern system of the organization and functioning of Sports for All in Finland, Germany, France, Japan and Canada — the countries with high level of coverage of the population the organized physical activity.

Постановка проблеми. В Україні спостерігається один із найнижчих у Європі рівнів охоплення населення організованою руховою активністю. Гіподинамія є суттєвим ризиком для збереження здоров'я українців і зумовлює в сукупності з іншими факторами (куріння, зловживання алкоголем, нераціональне харчування) загрозливі демографічні процеси у державі.

Актуальність і доцільність проведеного дослідження зумовлені необхідністю подолання наявної суперечності між потребою вітчизняної теорії і практики масового спорту в урахуванні відповідного зарубіжного досвіду й недостатнім його науковим осмисленням і узагальненням.

Дослідження виконано відповідно до теми 1.3.1. "Управлінські та педагогічні засади гуманізації масового спорту в Україні" Зведеного плану науково-дослідної роботи у галузі фізичної культури і спорту на 2006—2010 роки (№ державної реєстрації 0107U000496).

Мета дослідження — охарактеризувати сучасну систему організації та функціонування спорту для всіх у країнах світу з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю з подальшим визначенням на цій основі перспективних шляхів підвищення ефективності системи масового спорту в Україні.

Методи дослідження: аналіз і синтез, індукція і дедукція, прогнозування, органічна єдність теорії та практики. Було застосовано метод системного аналізу, історичного і логічного аналізу літературних джерел та порівняльного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Здійснено аналіз особливостей розвитку спорту для всіх у Фінляндії, Німеччині, Франції, Японії та Канаді — країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю.

Фінляндія. Активний відпочинок та спорт для всіх є дуже популярними серед фінів. За рівнем охоплення населення відповідними заняттями ця країна займає провідне місце у світі.

Кінець 60-х — початок 70-х років минулого століття стали початком інтенсивного розвитку у Фінляндії масового спорту. У заяві тодішнього Державного комітету спорту, який діяв у структурі Міністерства освіти Фінляндії, зазначається: "Кожному громадянину країни повинні бути надані рівні можливості для занять спортом і фізкультурою відповідно до його здібностей та схильностей. Організація масового спорту ("спорту для всіх") повинна гарантувати громадянам свободу вибору тієї чи іншої форми спортивної активності, а також можливість участі у процесі прийняття рішень, що мають безпосереднє відношення до масових видів спорту" [36].

Основні положення спортивної політики в Фінляндії визначені у Законі про спорт (1980 р.) та його новій редакції від 18 грудня 1998 р. На законодавчому рівні встановлено, що "Створення загальних передумов для спорту повинно бути завданням держави та муніципалітетів. Спортивні організації, головним чином, відповідають за організацію спорту".

Серед пріоритетів державної політики особливе місце від-

ведено забезпеченню бази для розвитку масового спорту, що передбачає: 1) задоволення потреби населення у спортивних спорудах за місцем проживання (будівництво, утримання); 2) збереження навколишнього середовища; 3) формування мережі підготовки кваліфікованих інструкторів і керівників програм фізичної рекреації для всіх груп населення; 4) проведення наукових досліджень у сфері спорту для всіх [1].

Розвитком спорту для всіх у Фінляндії опікуються губернські (12) і муніципальні (445) спортивні ради, а також Фінська асоціація "Спорт для всіх", Фінська центральна спортивна федерація, Робітничий спортивний союз і Консультативний комітет зі спорту для спеціальних груп населення [2, с. 128]. Останнім часом фінські корпорації все більшої уваги приділяють створенню умов працівникам для занять спортом для всіх заради зміцнення здоров'я [25].

У Фінляндії нараховується близько 6800 діючих фізкультурних і спортивних клубів, членами яких є 25 % населення країни. Водночас до занять у клубах залучаються не тільки їх члени, а й усі бажаючі. Так, за деякими оцінками, зазначені клуби об'єднують у своїй діяльності дві третини фінів [23]. Вони займаються більш ніж 60-ма видами спорту. Молодь до 16-ти років захоплюється футболом, лижним спортом, хокеєм з шайбою, плаванням, легкою атлетикою, ковзанярським спортом, велоспортом, гімнастикою та ходьбою. Майже половина дітей є членами спортивних клубів. Більшість дорослого населення займається спортивною діяльністю самостійно або у неформальних спортивних об'єднаннях без певного плану, найчастіше з метою відпочинку. Вони надають перевагу традиційним видам спорту —

ходьбі, велоспорту, лижам, ковзанам, плаванню та бігу. З-поміж видів спорту, які пропонуються спортивними клубами, дорослим імпонує гімнастика, футбол, волейбол, спортивне орієнтування та хокей з шайбою. Жінки займаються спортом практично однаково з чоловіками [13].

Розвиток спорту для всіх здійснюється у Фінляндії через розробку та реалізацію відповідних загальнонаціональних проектів та програм. У першій половині 90-х років минулого століття виконувалась програма "Фінляндія в русі" з метою надання громадянам різноманітних спортивних послуг, що відповідають їх запитам. Основні завдання цієї програми: забезпечити реалізацію місцевих та регіональних проектів для розвитку спортивних послуг і створення сприятливих умов для підготовки нових проектів; збільшувати масовість спортивної діяльності на місцях шляхом кооперації, широкої просвітницької та інформаційної діяльності [16]. Усі фінські партії підтримали реалізацію цієї програми — було виділено 2 млн доларів США [8, с. 498].

З 1995 року реалізується програма "Фітнес для життя", в якій значна увага приділяється використанню засобів фізичної культури і спорту для профілактики типових для Фінляндії захворювань, а саме, респіраторних, серцево-судинних та опорно-рухового апарату. М. Palkama, L. Nieminen [52, с. 9] зазначають, що в Фінляндії впродовж останніх років конкурентоспроможність спортивної організації все більше залежить від того, наскільки вона задовольняє потреби кожного члена, кожного клієнта, тобто за допомогою механізму "потреби-поставки" та якості обслуговування. Важливо з'ясувати, чим насправді хочуть займатися члени організації, а не лише керуватися позицією її керівництва. Організація прогресує та має необхідні ресурси лише тоді, коли існує потреба в її послугах.

У 2002 році урядом Фінляндії прийнято спеціальну резолюцію щодо політики з розвитку рухової активності та оздоровлення, а також Національну програму "Здоров'я — 2015".

З 2006 року Фінською асоціацією "Спорт для всіх" реалізовано компанію "Рухайся-30" [50], мета якої — поширення щоденних 30-хвилинних занять фізичними вправами та сприяння дружнім відносинам між особами та командами, що змагаються між собою за програмою цієї компанії. "Рухайся-30" організовано для працівників підприємств, установ та організацій, первинною її ланкою є команда — п'ять членів з капітаном. Керівною особою є капітан, який організовує заняття команди, готує інформацію про команду та її щоденну організовану рухову активність, надсилає цю інформацію на вебсайт компанії "Рухайся-30". Використання сучасних інформаційних технологій (Інтернет, sms-повідомлення, спеціальні комп'ютерні програми) забезпечує підвищення ефективності запропонованих заочних змагань між командами, структурними підрозділами окремого підприємства та між підприємствами загалом.

Аналізуючи кадрове забезпечення масового спорту у Фінляндії, М.І. Золотов, Н.О. Платонова, О.І. Вапнярська [7, с. 90] відмічають, що муніципальний округ у цій країні з населенням не менше 10 тис. осіб або декілька муніципальних округів загальною чисельністю не менше 10 тис. осіб мають право на державне фінансування заробітної плати одного інструктора зі спорту для соціально незахищених груп населення.

Волонтери залишаються головним ядром фінського масового спорту. Більше 800 тисяч добровольців на громадських засадах виконують свої функції у 90 % спортивних клубів [5, с. 126]. Вони працюють інструкторами, офіційними представниками на змаганнях, суддями, обслуговуючим персоналом та ке-

рівниками організацій. Критерії відбору добровольців — це ентузіазм та бажання працювати. Ціна внеску добровольців у розвиток спорту становить більше 800 мільйонів американських доларів на рік [23].

На законодавчому рівні у Фінляндії стало нормою питання організації просвітницької роботи щодо спорту для всіх. Зокрема, Постанова про Фінський інститут спорту встановлює обов'язок для цієї установи проводити рухові, оздоровчі та освітні курси для широких верств населення [29, с. 60].

Фінляндія має один із найвищих показників у світі за рівнем забезпеченості населення спортивними спорудами (один об'єкт на 180 осіб). Найбільш популярні споруди — басейни, де значна кількість населення країни активно займається плаванням та "водним джогінгом" [6].

Фінський спорт фінансується громадянами (55 %), державою та муніципалітетами (25 %), спортивними організаціями (20 %). Більшість коштів, які фінські сім'ї витрачають на спорт, йде на оплату спортивних послуг, подорожей, інформаційних послуг, придбання спортивного обладнання та екіпіровки. Спорт отримує з державного бюджету та муніципальних бюджетів відповідно 0,2 % та 1,5 % їх видаткової частини. Значні кошти, призначені для розвитку спорту для всіх, надходять від тоталізаторів та державних лотерей. Встановлено, що спорт становить 0,9 % валового національного продукту [52, с. 20].

Відповідно до закону про оподаткування, кожен працюючий у Фінляндії має право скористатись послугами щодо занять спортом на 200 євро на рік, і на цю суму йому зменшується обсяг податку з фізичної особи [50].

Німеччина. У середині 50-х років минулого століття у цій державі лише один із десяти співгромадян займався спортом. Це були, в основному, молоді люди,

переважно юнаки і чоловіки. Як відмічає E. Dienstl [32], два покоління тому назад заняття спортом з оздоровчою метою вважалися в Німеччині абсурдною ідеєю.

Завдяки концепції "Спорту для всіх" за останні півстоліття у декілька разів зросла кількість населення Німеччини, охопленого заняттям спортом. Сьогодні майже 30 % громадян різних вікових груп та соціального положення беруть активну участь у спортивній діяльності (найбільш популярні види — плавання, ходьба, біг підтопцем, велоспорт, фітнес, боулінг, футбол, теніс). Домінуючим мотивом занять є забезпечення активного, повноцінного дозвілля та зміцнення здоров'я. Близько третини осіб, які займаються спортом, здійснюють це самостійно. Спортивні клуби охоплюють три чверті громадян, які надають перевагу груповим формам спортивної діяльності, а решта — прибуткові спортивні організації [59, с. 26].

У Німеччині шлях до спорту для всіх базується на п'яти принципах [32]: відкритості; різноманітності; порівнянності; публічності; співробітництва.

Принцип відкритості передбачає забезпечення доступності спортивної діяльності для широких верств населення, залучення до неї без примусу і будь-якого тиску. Основний акцент робиться на користь рухової активності для здоров'я, пізнання свого тіла, знайомства з новими людьми. Заклики і спортивні компанії під гаслом "Будьте здорові", "Не старійте разом зі спортом", "Чому б не зайнятися знову плавання?", "Грайте знову", "Спорт — це добре для Німеччини", "Інтеграція через спорт" та інші набули великої популярності.

Така відкритість спорту забезпечує постійне зростання чисельності та підвищення ефективності діяльності Німецького спортивного союзу і його асоційованих членів. Цей союз є однією з найбільших спортивних асоціацій у світі, оскільки налі-

чує понад 27 мільйонів членів у 90 тисячах клубів [54, с. 3], половина з яких спеціалізуються на спорті для всіх [7, с. 95].

Для залучення бажаючих займатися спортом у клубах розповсюджуються так звані "карти знайомств" (Einladungskarten) під гаслом "Приведи з собою ще одного члена" (Bring einen mit). Опитування підтверджує, що це — ефективний спосіб залучення населення до організованої рухової активності [17].

Уже тривалий час для підвищення привабливості та престижності спортивних занять використовують золоті, срібні та бронзові значки Німецького спортивного союзу. Щорічно більше 750 тисяч німців складають нормативи для одержання цих значків [21].

Все більшої популярності в Німеччині набувають "Фітнес-студії", які працюють на комерційній основі. Вік 60 % їх учасників — це молодь 19—30 років. Терміни перебування у цих студіях коротші, ніж у громадських організаціях фізкультурно-спортивної спрямованості. У середньому 40 % учасників студій протягом року вибувають, а згодом більше, ніж половина знову повертаються. Кожна окрема "Фітнес-студія" охоплює зазвичай 300 осіб [22].

За результатами дослідження Німецької компанії дозвілля встановлено, що вільний час (включаючи вихідні дні та відпустку) пересічного німця становить щорічно 2 457 годин, а робочий — 1 600 годин. Серед популярних видів діяльності під час дозвілля у Німеччині відмічають такі активні форми відпочинку: поїздки на велосипеді (55,3 %), робота в саду (43,5 %), ходьба (41,9 %), участь у спортивних заходах (40,5 %), катання на лижах (20,1 %) [57].

Принцип різноманітності. Розвиток спорту для всіх потре-

бує постійного пошуку нових видів рухової активності. Протягом останніх 50 років у Німеччині їх кількість вдвічі збільшилась. Вказаний принцип лежить в основі популярних змагань, ігор оздоровчого характеру, відомих під назвою "Challenge Day", які щорічно проводяться серед міст Німеччини.

Принцип порівняння. У спорті вищих досягнень молоді люди виборюють очки, демонструють максимальні результати на регіональних, національних та міжнародних змаганнях, стають відомими як переможці або як переможені. У спорті для всіх використовується комплекс показників з урахуванням різних фізичних можливостей його учасників.

Принцип публічності. В Німеччині протягом останніх десятиліть вулиці і майдани почали широко використовуватись для масового спорту. Це привело до створення та популяризації ігрових фестивалів. Перший з них відбувся в 1978 році у центральному парку міста Ессена, в якому взяли участь більше 20 тисяч городян. Зараз "Фестивалі спорту" на міських майданах, вулицях, у парках та інших місцях відпочинку населення включаються в календарі масових спортивних заходів практично усіх міст Німеччини.

Німецький спортивний союз є першою великою організацією, яка ще з 1970 року використовує можливості реклами в неприбуткових цілях через безоплатне розповсюдження плакатів, оголошень, популярної інформації про здоровий спосіб життя та соціальні цінності рухової активності. Це дозволило перетворити спорт для всіх в унікальний соціальний феномен. Вартість рекламних послуг, наданих за рахунок спонсорства та пожертвувань, починаючи з першої компанії до сьогодні, оці-

нюється експертами більше як у 350 мільйонів євро.

Масовий спорт у Німеччині має позитивний вплив на економіку. W. Weber, C. Schnieder, N. Kortlüke, B. Horak [59, с. 23] вказують, що 1,4 % загального національного продукту в Німеччині надходить зі спорту, в якому, до речі, задіяно біля 700 тисяч працівників. У свою чергу, на спорт спрямовується півтора відсотка державного бюджету і три відсотка регіональних бюджетів. Розмір сприяння спорту на базовому рівні становить, як правило, від 2 до 8 % загального комунального бюджету [5, с.109]. Частка індивідуальних витрат на спорт є відносно сталою величиною і становить 2—3 % загальних доходів громадян [59, с. 78]. В розвиток цієї думки W. Baumann [26] констатує; що "...приватне споживання у галузі спорту в Німеччині майже у чотири рази більше, ніж державні витрати на спорт". Основним спонсором загальнонімецьких оздоровчих програм з використанням засобів організованої рухової активності, як правило, виступають медичні каси [53].

У 1999—2003 роках у рамках реалізації програми "Золотий план Сходу", що передбачав модернізацію інфраструктури для масового спорту нових федеральних земель, з центрального бюджету було виділено 52,1 мільйона євро [48].

Ключова роль у фінансуванні розвитку масового спорту в Німеччині відводиться місцевим органам влади. У структурі земельних та муніципальних бюджетів значна стаття видатків припадає на будівництво, реконструкцію та утримання спортивних споруд, які, зазвичай, безкоштовно надаються для місцевих спортивних клубів [30, с.64].

Принцип співробітництва. У майже 90 тисячах німецьких спортивних організацій безоплатно працює більше трьох мільйонів волонтерів. Вони віддають на користь масового спорту понад 500 мільйонів годин. На

оплату їх послуг необхідно було б витратити щорічно декілька мільярдів євро. А це призвело б до суттєвого збільшення членських внесків і негативно позначалося б на масовості занять. Отже без добровольців спорт для всіх є неможливим. У Німеччині та інших європейських країнах інтенсивно розробляються та використовуються механізми заохочення осіб, які витрачають свій час на добровільних засадах для впровадження спорту в повсякденне життя співгромадян.

Спорт для всіх залишається в Німеччині пріоритетом на наступні десятиріччя. Спостерігається тенденція до зростання кількості прихильників спорту для всіх на фоні зниження чисельності населення. Спорт у вільний час динамічно змінюється відповідно до суспільних потреб.

Німецький спортивний союз весною 2002 року розпочав реалізацію загальнонаціональної компанії "Спорт робить Німеччину кращою" [53], яка включає такі соціальні проекти: "Спорт за здоров'я"; "Родина і спорт"; "Спорт проти насильства".

Зазначена компанія має на меті сприяти: 1) об'єднанню людей різного походження; 2) поверненню громадян до активного способу життя після хвороби; 3) підготовці молодого покоління до дорослого життя; 4) покращенню якості життя людей похилого віку; 5) витривалості на шляху до успіху окремої особистості та суспільства; 6) добровільній діяльності та взаєморозумінню; 7) зміцненню сімейних традицій.

Колишній президент Федеративної Республіки Німеччини Йоханес Рау перед відкриттям компанії відмітив: "Спорт несе добро всій нашій країні, тому що він об'єднує людей та зміцнює зв'язок між молодими і старими. Спорт ще ніколи не був таким цінним, як сьогодні. Німецький спортивний союз хоче довести усім, як спорт сприяє покращенню життя у нашій країні. Це дуже важлива і хороша справа. То-

му я охоче підтримую компанію "Спорт робить Німеччину кращою" [53]. Через три роки Федеральний президент Хорст Кьохлер також відмітив важливість зазначеної компанії для зміцнення єдності держави та розвитку громадянського суспільства. Важливо, щоб спорт для всіх у Німеччині був різноманітним, успішним та захоплюючим [39].

Франція. Масовий спорт є важливим компонентом спортивної політики Французької Республіки. Відповідно до законодавства цієї держави, органи місцевої влади повинні забезпечувати розвиток спорту, передусім, з метою створення умов для включення кожного французького громадянина незалежно від статі, віку, здібностей і суспільного положення до рухової та спортивної діяльності — важливого фактору здоров'я, розвитку кожної людини, одного з головних елементів виховання, культури і суспільного життя.

Статтю 33 Закону Французької Республіки "Про організацію та підвищення ролі у суспільстві фізичної і спортивної активності" (редакція від 8 серпня 1994 року за № 94-679) [15, с. 210-211] передбачено функціонування Національної ради фізичної та спортивної активності як консультативного органу, який кожних два роки подає на розгляд Міністра у справах спорту доповідь про підсумки та перспективи державної політики у галузі як масового, так і спорту вищих досягнень.

Фізична і спортивна активність населення все більше відходить від традиційних моделей, які передбачають обов'язковість змагальної практики. З точки зору муніципальної спортивної політики, у Франції розрізняють два типи розвитку масового спорту — "неорганізований", коли для занять використовуються не призначені для цієї мети території населених пунктів, та "організований" спорт у вільний час на спортивних спорудах або в пристосованих місцях [11].

"Неорганізовані" заняття спортом характерні, передусім, для дітей та молоді, які використовують різноманітні катання (ролики, скейтборд, велосипед тощо), м'ячем, лазіння (скалами, розвалинами, по канату тощо). Дорослі практикують здебільшого два види "неорганізованих" занять — біг та їзда на велосипеді.

"Організовані" заняття масовим спортом в даному контексті характеризуються як індивідуальні, оскільки здійснюються поза спортивними клубами, асоціаціями та організаціями приватного сектора. Вони пов'язані з використанням муніципальних спортивних споруд або спеціальних місць для занять (безоплатно чи за незначну плату) — басейнів, тенісних кортів, "трас здоров'я", місць для занять скелелазінням, настільним тенісом тощо.

Організація занять спортом для всіх здійснюється, головним чином, у громадському секторі. У 2001 році зареєстровано 170 тис. спортивних асоціацій, у яких нараховувалось понад 14 млн членів. До їх діяльності залучено більше ніж 2 млн волонтерів [41].

З 1980 року у Франції функціонує Асоціація "Спорт для всіх", перед якою стоять такі завдання: 1) розробка та розповсюдження програм для спортивних клубів; 2) організація та проведення ігор і фестивалів за програмою "Спорт для всіх"; 3) проведення науково-дослідної роботи з проблем масового спорту; 4) підготовка програм активного відпочинку; 5) організація "Тижня спорту для всіх"; 6) проведення курсів з профілактики серцево-судинних захворювань [19].

Муніципальні спортивні служби Франції постійно здійснюють детальний аналіз спортивних потреб населення та забезпечують адаптацію виявлених потреб до реальних можливостей відповідних органів місцевої влади [12]. 89 % комун, населення яких перевищує 5 тис. мешканців, мають спортивні служби. Розра-

хунок, виконаний Національною федерацією муніципальних спортивних служб, показує, що на одну людину, яка працює на службі, припадає близько 1 тис. жителів населеного пункту [20].

У Франції більшість комун виділяють такі пріоритети у розвитку спорту для всіх: утримання спортивних споруд, формування політики спорту для всіх, участь у профілактиці захворювань різними формами організованої рухової активності [7, с. 95].

Впродовж останніх років у Франції все більшої популярності набуває свято спорту під девізом "Раз, два, три ... — переможемо у грі", яке проводиться у двох варіантах. Перший — впродовж визначених двох днів одночасно відбуваються масові заходи практично у всіх населених пунктах Франції. Другий — проведення окремих свят різними спортивними організаціями національного або регіонального рівня. Щорічно відбувається понад 20 таких заходів під патронатом Міністерства у справах молоді та спорту Франції [46].

З 2004 року щорічно в один із вихідних днів по всій Франції організовуються Дні сімейного спортивного дозвілля. У 2007 році — це 29—30 вересня. До програми включаються відповідні наукові форуми, дискусії, освітні програми для батьків та дітей, розпродаж за знижками "ліцензій" спортивних асоціацій для сімейних занять тощо. Практично у кожній комуні організовуються масові спортивні заходи з різних популярних у цій місцевості видів рухової активності [42].

У Кодексі спорту Франції від 25 травня 2006 року [40] чітко регламентовано процедуру проведення спортивних свят у частині отримання попереднього дозволу, страхування учасників таких заходів та дотримання їх безпеки. Зокрема, у Статті 332-5 цього кодексу зазначається, що за зна-

ходження у місцях проведення спортивного свята у нетверезому стані або шляхом застосування сили чи обману застосовується покарання через ув'язнення до одного року та сплату штрафу 15 тис. євро.

З 1999 до 2003 року кількість громадян Франції старше 15 років, залучених до спорту для всіх, зросла з 42 до 45 % [41]. Водночас, достатній рівень рухової активності для зміцнення здоров'я і профілактики захворювань спостерігається у 24 % французів [44, с. 12]. У Франції культивується більше 335 спортивних дисциплін, серед яких найбільшою популярністю користуються плавання, різні види велоспорту, ходьба, біг підтюпцем, аеробіка, йога, боулінг, лижні види спорту, футбол, теніс, рибальство [27, с. 2].

Впродовж 2004—2005 років у Франції проведено інвентаризацію всіх спортивних споруд незалежно від підпорядкування та форм власності. На основі результатів цієї інвентаризації [47] можна констатувати, що станом на 1 січня 2006 року у цій країні функціонували 313 557 спортивних об'єктів 179 типів. З-поміж них 15 % становлять спортивні майданчики різного профілю, 14 % — тенісні корти, 11 % — футбольні поля, 5 % — приміщення для "мультиспортивних" занять. 76,7 % спортивних споруд знаходиться у власності комун. Комерційною є кожна двадцята споруда, а кожна тридцята — це власність спортивних асоціацій. 1,7—1,8 % зазначених об'єктів належить державі та регіональній владі, а також приватним особам для власних потреб без комерційного використання.

Фінансування спорту з державного бюджету становить 0,2 % загального обсягу, а з бюджету провінцій — від 2 до 7 % та понад 5 % комунального бюджету [20]. У 2002 році асигну-

вання на спорт з усіх джерел (фізичні особи, бюджети усіх рівнів, підприємства) становили 26,5 млрд євро, або 1,7 % ВВП Франції [41]. При цьому витрати населення становлять половину зазначеної суми, а держави і місцевих органів влади — 41 %. Внесок підприємств традиційно скромний — 9 % [28, с. 1]. З 1995 по 2003 рік обсяг фінансування спортивного сектору зріс у Франції на 62 % [30, с. 59].

В 1979 році у Франції створено Національний фонд допомоги спорту (FNDS). Міністр спорту є розпорядником коштів і визначає основні напрями їх використання за поданням Ради Фонду, половина складу якої формується Національним олімпійським комітетом, а інша — центральним органом виконавчої влади з питань спорту. Надходження до FNDS забезпечуються за рахунок 2,9 % збору з продажу квитків на спортивні змагання високого рівня та 2 % — від прибутків державного підприємства "Французька лотерея". З 2000 року до зазначеного Фонду відраховується 5 % від оплати за право на телевізійну трансляцію спортивних подій високого рівня [55]. У 2005 році FNDS розпоряджався 260 млн євро, що у 1,3 раза більше, ніж у 2002 році. З-поміж напрямів використання коштів FNDS, домінуюче місце відводиться підтримці регіональних та місцевих організацій на зміцнення матеріально-технічної бази розвитку спорту.

У Франції відповідним законом від 10 січня 1991 року заборонено рекламу та спонсорство спорту відносно алкогольних напоїв. Цей закон також забороняє продаж алкогольних напоїв у місцях проведення змагань. Закон від 27 січня 1993 року забороняє рекламу тютюнових виробів у спортивному секторі [29, с. 126].

Президент Франції Ніколь Сарказі у травні 2007 року створив Міністерство здоров'я, молоді та спорту. Як зазначає Міністр Р. Бечелот-Наргені [38], таке поєднання охорони здоров'я і

спорту в одному центральному органі виконавчої влади має дати добрий сигнал для суспільства щодо використання можливостей рухової активності для оздоровлення населення країни. Одним із пріоритетів нового міністерства визначено пошук шляхів залучення коштів від медичного страхування для розвитку спорту для всіх. З-поміж головних завдань — сприяння будівництву нових спортивних споруд у комунах з урахуванням необхідності забезпечення їх рівномірного розподілу між регіонами та підвищення доступності для широких верств населення. Мета державної політики — продовження роботи зі створення умов для ліквідації відставання Франції від північних країн Європи щодо залучення співгромадян до спортивної діяльності.

Японія. Використання організованої рухової активності для оздоровлення населення має у цій державі давні традиції з часів впровадження Морального кодексу самураїв (XIII століття), який передбачав виховання лояльності, самодисципліни, скромності, простоти та поваги до законів. До цього часу в Японії збережено багато відповідних ритуалів та процедур [37, с. 14].

У Yamaguchi [60], аналізуючи ретроспективу розвитку сучасного спорту для всіх в Японії, виділив три етапи:

етап виникнення (1961 — 1987 рр.), у 1961 р. прийнято закон сприяння розвитку спорту, започатковано проведення Загальнояпонського спортивного дня здоров'я (10 жовтня — день відкриття у 1964 році Ігор XVIII Олімпіади), збільшено масовість національного спортивного фестивалю, який проводився з 1946 року, та засновано систему уповноважених з питань спорту в громадах;

етап розвитку (1988—2000 рр.), в 1988 році створено департамент спорту для всіх у складі Міністерства освіти, науки, спорту і культури, у цьому самому році Національний спор-

тивний фестиваль трансформовано у Національний фестиваль спорту і рекреації та започатковано проведення Національних юнацьких ігор та інших масових змагань (День виклику, День ходьби тощо), засновано у 1991 році Японську асоціацію спорту для всіх, яка увійшла до Міжнародної асоціації спорту для всіх (TAFISA — Trim and Fitness International Sport for All Association) та відповідної континентальної структури в Азії, у 1998 році прийнято закон, який передбачає розширення податкових пільг для компаній, де створюються умови працівникам для занять організованою руховою активністю;

етап реструктуризації розпочався у 2001 р., коли міністерство, що відповідало за спорт, було реорганізовано у Міністерство освіти, культури, спорту, науки і технологій; у цьому самому році сформовано Національний центр спортивної науки, який здійснює ряд досліджень сучасних проблем спорту для всіх, та затверджено "План розвитку спорту на 2001—2010 роки", де визначено, що пріоритетною для Японії є реалізація концепції доступності спорту всім громадянам країни, незалежно від місця їх проживання, навчання та роботи, відповідно до їх фізичного стану і потреб, віку, здібностей, інтересів та захоплень.

Спрямованість спортивної політики в Японії визначається гаслом: "Спорт для кожного в любий час та всюди". За впровадження такої політики відповідає загалом 12 міністерств та відомств у співпраці з громадськими організаціями [14]. Серед таких організацій особливе місце відводиться уже згаданій Японській асоціації "Спорту для всіх", а також Японській аматорській спортивній асоціації, Японській молодіжній асоціації спортивних клубів, Японській національній асоціації активного відпочинку, Національним федераціям фізичного виховання, окремо для молодших та старших класів загальноосвітньої

школи, Національному конгресу з фізичної підготовки, Японській підприємницькій асоціації з фізичної культури [4, с. 68—69].

Організаційну основу спорту для всіх становлять в Японії, як і в інших країнах, спортивні клуби. Відмінність полягає в тому, що якщо у Європі більшість клубів знаходиться за місцем проживання населення, то в Японії — у навчальних закладах та за місцем роботи. Крім цього, відмічають і низку інших особливостей японських спортивних клубів, зокрема: 1) мала чисельність членів — один клуб об'єднує 25—30 осіб; 2) велика кількість спортивних клубів (350 тисяч клубів в Японії, що у 50 разів більше, ніж у Фінляндії, та у чотири рази — порівняно з Німеччиною); 3) вузька специфіка клубів щодо статі та віку членів, видів рухової активності (як правило один вид спорту).

Від загальної кількості спортивних клубів приватні становлять у Японії менше як половину відсотка. Дві третини таких клубів надають оздоровчі послуги на власних базах із використанням плавання, тенісу та фітнесу [37, с. 24—25]. Оплата за послуги становить у престижних японських клубах 80—100 доларів США за один місяць [8, с. 505].

Японські науковці відмічають недосконалість діяльності спортивних клубів за місцем проживання, для яких характерною є обмеженість щодо комплексного охоплення різних груп населення та сприяння розвитку окремих видів спорту. Типовими для Японії на рівні громад є малочисельні волейбольні клуби для домогосподарок, спортивні клуби для матерів тощо. Загалом 95 % клубів за місцем проживання є вузькоспецифічними [37, с. 26; 60]. У зв'язку з цим, у згаданому уже "Плані розвитку спорту на 2001—2010 рр." передбачено створення муніципальних багатопрофільних спортивних клубів для різних вікових та соціальних груп населення, а також загальнодоступних спортивних центрів у всіх

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

3/2007

місцевих територіальних одиницях.

Спортивний фонд Sasakawa з 1992 року через кожен рік проводить опитування населення Японії стосовно охоплення організованою руховою активністю. Фіксується чотири рівня активності: рівень 1 — менше ніж двічі на тиждень (від одного до 103 разів на рік); 2 — більше ніж двічі на тиждень (104 і більше разів на рік); 3 — більше ніж двічі на тиждень понад 30 хвилин; 4 — більше ніж двічі на тиждень понад 30 хвилин з високою інтенсивністю [37, с. 34; 58, с. 1].

У 2004 р. за сумою усіх рівнів охоплення населення організованою спортивною діяльністю показник у Японії становив 73,4 %, у тому числі: рівень 1 — 28,1 %; рівень 2 — 9,2 %; рівень 3 — 20,0 %; рівень 4 — 16,1 %. Це у середньому втричі краще порівняно з 1992 р. Показники активності чоловіків і жінок практично однакові. Водночас вони відрізняються за популярністю видів спорту. Так, до першої п'ятірки таких видів чоловіки відносять прогулянки (29,4 %), ходьбу (20,4 %), боулінг (18,0 %), гольф (17,0 %) та рибну ловлю (16,1 %), а жінки — прогулянки (38,3 %), ритмічну гімнастику (23,1 %), ходьбу (22,8 %), боулінг (14,9 %) та плавання (9,3 %). Головними мотивами занять спортом для всіх японці відмічають: зміцнення здоров'я (55,7 %); спілкування з іншими людьми (24,9 %); отримання емоційного збудження (18,1 %); зняття напруги та досягнення розслабленості (15,7 %); корекція маси тіла (12,8 %) та покращення настрою (12,7 %). За цими показниками спостерігається гендерна рівність [58, с. 2, 4].

До 2010 р. у Японії заплановано, щоб не менше як половина населення мала перший рівень рухової активності, тобто більше одного разу на тиждень за умо-

ви покращення показників і за іншими рівнями. Таким чином, передбачається, що серед японців практично не буде громадян, які не брали б участі у заходах зі спорту для всіх [60].

В Японії серед найбільш масових заходів зі спорту для всіх виділяють День виклику, Національний фестиваль спорту і рекреації, Національний фестиваль здоров'я та День ходьби [37, с. 31-32].

День виклику — це заочні змагання між громадами, суть яких полягає у порівнянні кількості громадян у відсотках до їх загальної чисельності, які в останню середу травня кожного року беруть участь у заходах зі спорту для всіх безперервно протягом не менше як 15 хвилин. Такі змагання проводяться з 1993 р. За останні десять років кількість муніципалітетів, що беруть участь у Дні виклику, зросла більше як у 60 разів. У середньому понад 70 % жителів відповідних населених пунктів залучається до організованої рухової активності.

Національний фестиваль спорту і рекреації проводиться щорічно з 1988 року як багатоступінчасті змагання з фінальною частиною загальнодержавного рівня. Брати участь у таких змаганнях може кожен без будь-яких обмежень. Програма фестивалю передбачає змагання серед учасників різних вікових груп [18]. Під час фіналу фестивалю проводяться Спортивні форуми та виставки, в ході яких презентуються нові форми організованої рухової активності, відповідне обладнання та інвентар, інноваційні підходи до збереження здоров'я населення.

Національний фестиваль здоров'я також проводиться щорічно з 1988 року з метою залучення осіб старшого віку до організованої рухової активності для зміцнення їх здоров'я та сприяння творчому довголіттю. Такі

фестивалі включають змагання з національних видів спорту та організовуються у різних префектурах для учасників з усієї Японії.

День ходьби — традиційний щорічний захід, що проводиться впродовж трьох днів, включаючи першу неділю листопада, в лісопарках Сайтами біля Токіо. Учасники не змагаються за першість, а для задоволення проходять у перший день 10 км, у другий — 20 км, а у третій — 50 км. Впродовж останніх років у таких заходах беруть участь понад 100 тисяч осіб.

Наприкінці 80-х років минулого століття у Японії сформовано ефективну державну систему підготовки менеджерів та інструкторів зі здоров'я та фітнесу. Відповідний рівень кваліфікації надається після проходження підготовки у встановлених навчальних закладах з обов'язковим вивченням тренувальних технологій та необхідних медичних знань [37, с. 30].

Завдяки зусиллям місцевих органів влади, в Японії сформовано розгалужену мережу спортивних споруд. Тут функціонує понад 51 тисячу спортивних залів, 33 тисячі плавальних басейнів та 14 тисяч площинних спортивних споруд. В Японії один із найкращих у світі показників забезпеченості басейнами — 1120 м² на 10 тисяч осіб. Характерно, що більше 80 % спортивних споруд знаходяться у навчальних закладах усіх рівнів. Приватні спортивні споруди становлять менше одного відсотка їх загальної кількості [7, с. 260-261].

Фінансування розвитку спорту в Японії з державного бюджету становить 0,45—0,5 % його видаткової частини, або 0,08—0,1 % від валового національного продукту. 97 % спортивного бюджету виділяється на підтримку проектів та програм різних організацій фізкультурно-спортивної спрямованості. Значні асигнування на розвиток спортивного руху виділяються з місцевих бюджетів, а також системою соціального страхування (медичне, пен-

сійне, страхування зайнятості) та від проведення лотерей "тото" та "тото-гол" [37, с. 15-18].

Канада. У 1961 р. прийнято Закон Канади про фізичну підготовку та аматорський спорт з метою залучення уряду країни до вирішення проблеми збільшення рівня залучення громадян до організованої рухової активності, оскільки на той час відмічався низький рівень фізичної підготовленості канадців, особливо молоді [9, с. 5].

На початку 70-х років минулого століття організація "Фітнес-Канада", яку фінансував уряд, реалізувала програму "залучення — дія", що сприяла усвідомленню канадцами позитивного впливу масового спорту і спонукала багатьох з них до рухової активності. Водночас започатковано проведення загальнонаціональних обстежень фізичного стану населення країни. Вони проводяться, як правило, один раз на п'ять років та включає письмове опитування щодо способу життя, обсягу тижневої рухової активності, схильності до певного виду спорту, а також тестування фізичної підготовленості канадців 7—69 років. Інформація, отримана в ході таких обстежень, становить основу багатьох рішень уряду і різних організацій щодо заходів, спрямованих на оздоровлення канадської нації [3; 9, с. 27].

Важливу роль в активізації розвитку масового спорту в Канаді відіграла Національна декларація з рекреації, яка прийнята у 1987 р., та урядовий документ 1996 р., назва якого — "Рухова активність: план діяльності". З метою формування сучасної державної політики у галузі спорту уряд Канади у 2001 р. організував Національний спортивний саміт. На цьому форумі схвалено Стратегію розвитку спорту в Канаді до 2012 р. У ході реалізації цієї стратегії буде "...сформовано динамічне спортивне середовище, в межах якого всі канадці матимуть змогу займатися спортом відповідно до своїх інтересів та можливостей" [56].

Канадський науково-дослідний інститут фітнесу і способу життя у 2004 р. опублікував звіт про результати моніторингу рівня охоплення населення організованою руховою активністю [45]. У Канаді використовується така кваліфікація рівня активності: бездіяльними визнаються особи, витрати енергії на рухову активність яких становлять щоденно менше 1,5 кілокалорії на один кілограм маси тіла впродовж останніх 12 місяців; помірно активні — 1,5—3,0 кілокалорій; активні — більше 3,0 кілокалорій. Одна четверта канадців у віці 20 років і старше є активною, а інша — помірно активною. 51 % населення Канади — бездіяльні (48 % — чоловіки та 54 % — жінки).

3-поміж 100 видів спорту, якими займаються канадці, найбільш популярні серед них — хокей з шайбою, гольф та бейсбол, а також футбол, баскетбол, волейбол, лижні види спорту, плавання та їзда на велосипеді [43].

Успішність реалізації програм "Спорт для всіх" залежить від ефективності використання засобів масової інформації. Канадські фахівці виділяють такі основні напрями відповідної роботи засобів масової інформації: використання усіх можливих сучасних засобів реклами і комунікації; орієнтація на рівень "середнього мешканця"; помірний гумористичний стиль у роботі; тісний контакт з представниками засобів масової інформації. У компанії "Спорт для всіх" задіяно 350 радіостанцій, 200 телевізійних станцій, 75 великих журналів і понад 500 газет [10].

Уряд Канади забороняє використовувати спорт для реклами продуктів, які завдають шкоди здоров'ю. Це, зокрема, стосується тютюнових і лікєро-горілчаных виробів. Якщо фірма, що виробляє ці продукти, субсидує ту чи іншу спортивну організацію, то ці гроші уряд конфіскує [4, с. 101].

У всіх 10 провінціях і двох територіях Канади діють відділення з фізичної культури і спорту. Головну увагу вони приділяють на-

данню підтримки місцевим громадам, де знаходиться основний центр розвитку масового спорту і оздоровчої роботи з населенням. Відповідна діяльність координується структурними підрозділами муніципалітетів, які відповідають за організацію відпочинку і розваг населення. На місцях забезпечують: 1) будівництво нових і експлуатацію діючих спортивних споруд; 2) надання для широких верств населення спортивних об'єктів загальноосвітніх та вищих навчальних закладів в позаурочний час, а також парків та зон відпочинку; 3) проведення масових заходів; 4) підготовку кадрів; 5) тестування фізичної підготовленості населення; 6) сприяння роботі оздоровчих центрів та спортивних клубів. У Канаді провінції зазвичай проводять незалежну від федерального уряду політику з питань масового спорту [5, с. 158—159].

Наприклад, у провінції Квебек для боротьби з гігодинамією широко використовуються різні форми та засоби суспільного та індивідуального впливу за місцем роботи, навчання, проживання та відпочинку населення. Зокрема, ефективними визнано такі шляхи: збільшення доступності інфраструктури відпочинку (зелені зони, парки), спортивних споруд, велосипедних і бігових доріжок; проведення компаній із соціального маркетингу з метою формування потреб у людей до рухової активності; створення умов для виконання фізичних вправ у навчальних закладах, на підприємствах, установах та організаціях; покращення індивідуальної роботи в організації рухової активності під час дозвілля [34, с.23].

Одним із яскравих прикладів успішного розвитку спорту для всіх в Канаді є проведення канадського Тижня рухової активності, який відбувається щорічно у травні [10].

У 2007—2008 роках уряд Канади, як зазначає Державний секретар з питань спорту Х. Гьоргіс [51], інвестує понад 5 млн до-

ларів для відновлення програми Particip ACTION, яка має на меті виховання потреби у руховій активності та забезпечення навчання канадців усіх вікових груп основ здорового способу життя та особливостей використання фізичних вправ у повсякденному житті. Заради цього активізується робота засобів масової інформації та запропоновано відповідні Інтернет-послуги. Щорічно виділяється більше ніж 140 мільйонів доларів для підтримки спорту "від ігрового майданчика до под'їму".

З 1 січня 2007 р. вступила у силу в Канаді "дитяча податкова скидка для фітнесу" з метою підтримки організованої рухової активності серед дітей до 16 років, оскільки протягом останнього часу на 11 % зросла кількість дітей з надмірною масою тіла та на 5 % — з ожирінням, а також знизився рівень залучення їх до спортивних занять. Ця пільга передбачає те, що батьки мають право сплатити за кожную дитину цього віку 500 доларів на рік за участь дітей у різних програмах організованої рухової активності, і на цю суму для них зменшується податок з фізичних осіб. Зазначена скидка використовується для покриття витрат на оплату: частини членських внесків у спортивних клубах або частини вартості отриманих оздоровчих послуг у фітнес-центрах; за участь у позаурочних секціях у загальноосвітніх навчальних закладах; за перебування у літніх та спортивних таборах, де щоденно 50 % часу відводиться для організованої рухової активності [49]. Низка громадських організацій ініціювали збір підписів заради розповсюдження такої податкової пільги і на доросле населення Канади з метою підтримки здорового способу життя та зменшення національних витрат на лікування захворювань [24].

Спорт у Канаді має суттєвий вплив на економіку. У 1996 році середня канадська сім'я витратила більше 700 доларів на спортивні товари і послуги [31], а через вісім років такі витрати становили 1963 доларів, тобто зросли у 2,8 раза. Кожен канадець незалежно від віку у 2004 р. в середньому витратив на спорт 495 доларів [33].

Спорт і відпочинок становлять близько 1,1–1,2 % валового національного продукту Канади і майже 2 % робочих місць [31, 33]. Покращення здоров'я канадців завдяки залученню до організованої рухової активності значно зменшило б затрати на охорону здоров'я. У 2000 році в Канаді приблизно 2,1 мільярда доларів витрачено на лікування захворювань, пов'язаних з гіподинамією [35]. Більше 18 % дорослого населення є волонтерами у галузі спорту [43].

Таким чином, на прикладі п'яти країн світу з високим рівнем організованої рухової активності населення нами узагальнено передовий міжнародний досвід та результати наукових досліджень стосовно організаційних особливостей розвитку спорту для всіх, які доцільно враховувати у реалізації державної політики у галузі фізичної культури і спорту в Україні.

Висновки

1. Система організації та функціонування спорту для всіх у країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю характеризується орієнтацією на потреби та можливості людей. Зазначена система постійно адаптується до їх запитів та особливостей життєдіяльності. Залучення громадян до спорту для всіх відбувається на засадах добровільності та усвідомлення ними важливості таких занять для збереження здоров'я, активного дозвілля

та загалом — покращення якості життя.

2. Головне завдання держави та місцевого самоврядування у системі спорту для всіх — це створення сприятливих умов для розвитку масового спорту (нормативно-правова база, підготовка кадрів, наукова робота, будівництво та утримання спортивних споруд, встановлення необхідних економічних та інших преференцій тощо), а безпосередня організація занять привабливими видами рухової активності — це завдання спортивних організацій різних форм власності. Основну відповідальність за розвиток спорту для всіх беруть на себе органи місцевого самоврядування.

3. У країнах із високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю розробляються, приймаються та реалізуються відповідні загальнонаціональні програми, спрямовані на забезпечення доступності спортивних занять для широких верств населення на основі об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін.

4. У зазначених країнах здійснюється моніторинг рівня залучення громадян до спорту для всіх шляхом опитування населення. Застосовується багаторівнева шкала для відповідного оцінювання. Аналіз проводиться за результатами багаторічних спостережень.

5. Найбільш популярними видами рухової активності у вказаних країнах є ходьба, біг підтюпцем, їзда на велосипеді, плавання, аеробіка, лижні види спорту та футбол. Проте цей показник залежить і від національних особливостей. Так, у Фінляндії і Канаді багато громадян віддають перевагу хокею з шайбою, у Франції та Німеччині — тенісу, а в Японії — боулінгу, гольфу та спортивному рибальству. З-поміж характерних форм масового спорту виділяють самостійні та сімейні заняття, членство у спортивних клубах, участь у різних спортивних фестивалях та святах.

6. Високий рівень охоплення населення організованою руховою активністю обумовлений належним рівнем забезпечення спортивними майданчиками, плавальними басейнами та залами різного профілю, а також кваліфікованими кадрами і волонтерами. Через засоби масової інформації здійснюється вплив на суспільну свідомість стосовно доцільності і необхідності занять масовим спортом для різних груп населення. В Канаді та Фінляндії для громадян та їх дітей встановлено податкові заохочення до організованої рухової активності.

7. Спорт для всіх має позитивний вплив на економіку країни з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю. Спортивний сектор становить 1,2–1,4 % валового національного продукту. Зниження гіподинамії дозволяє заощадити значні кошти, які витрачаються на лікування неінфекційних захворювань, що є головною причиною передчасної смерті, а з іншого боку — зберегти та підвищити рівень трудових ресурсів.

8. Визначені характерні ознаки системи організації та функціонування спорту для всіх у країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю доцільно врахувати для обґрунтування перспективних шляхів та соціальних технологій реалізації державної політики у галузі масового спорту в Україні.

1. Бомова Н.Б. Рекреационный спорт в Финляндии // Теория и практика физической культуры. — 1989. — № 6. — С. 15–17.

2. Гостев Р.Г. Спорт и законодательство. — М.: НИЦ "Еврошкола", 2001. — 438 с.

3. Гуськов С.И. Повчальний приклад // Спортивна газета. — 1989. — № 136 (14 листопада). — С. 4.

4. Гуськов С.И. Государство и спорт. — М., 1996. — 176 с.

5. Гуськов С.И., Соколов А.С. Местные органы власти и спорт. — М.: Полиграф-сервис, 1998. — 224 с.

6. Жуляев В.М. Финляндия: приклад политиков // Спортивная газета. — 2006. — № 86—87. — С. 16.
7. Золотов М.И., Платонова Н.А., Вальярская О.И. Экономика массового спорта: Учеб. пособие. — М.: Физическая культура, 2005. — 300 с.
8. Исаев А.А. Спортивная политика России. — М.: Советский спорт, 2002. — 512 с.
9. Канада: государство и спорт. Обзорная информация. — М.: ВНИИФК, 1988. — 32 с.
10. Кисби Р. Подход к проблеме "Спорт для всех" в Канаде // Массовая физическая культура и спорт за рубежом. — 1988. — № 5. — С. 24—25.
11. Кутелов М.Е. Управление спортом в муниципалитетах Франции: правовые основы // Спорт для всех. — 1999. — № 4. — С. 21—23.
12. Кутелов М.Е. Современные механизмы управления спортом в муниципалитетах Франции // Спорт для всех. — 2000. — № 1. — С. 28—30.
13. Массовый спорт и физическое воспитание в Финляндии // Наука в олимпийском спорте. — 2000. — Специальный выпуск. — С. 53—59.
14. Михайлов А. Быстрее, выше, сильнее // Япония сегодня. — 2000. — № 2. — С. 12—18.
15. Национальное законодательство о физической культуре и спорте: Хрестоматия. В 2-х т. — Т. 1: Законодательные акты о физической культуре и спорте / Авторы-составители В.В. Кузин, М.Е. Кутелов. — М.: СпортАкадемПресс, 2002. — 448 с.
16. О планировании спорта будущего — региональные и местные проекты (на примере Финляндии) // Новости спорта для всех. Менеджмент и маркетинг физкультурно-оздоровительных услуг в зарубежных странах. — 1994. — № 2. — С. 9—16.
17. О развитии массового спорта в ФРГ // Массовая физическая культура и спорт за рубежом. — 1988. — № 5. — С. 22—24.
18. Организация и состояние массового спорта в Японии // Физкультурно-оздоровительная работа в зарубежных странах. — 1991. — № 3. — С. 35—36.
19. Рейно Д. Программа "Спорт для всех" в юго-западной части Франции // Массовая физическая культура и спорт за рубежом. — 1988. — № 5. — С. 20.
20. Соколов А.С. Роль и участие местных органов власти Германии и Франции в развитии физического воспитания и спорта // Теория и практика физической культуры. — 1999. — № 4. — С. 45—49.
21. Спорт в Германии // <http://emigration.russie.ru/information/socialife/sport.htm>
22. Спортивно-оздоровительная работа в Германии // Новости спорта для всех. Менеджмент и маркетинг физкультурно-оздоровительных услуг в зарубежных странах. — 1994. — № 3. — С. 8—14.
23. Физкультура и спорт в Финляндии // <http://virtual.finland.fi/finfo/russian/sportexe.html>
24. Adult Fitness Tax Credit // <http://www.adultfitnesscredit.ca/>
25. Aura O., Ahonen G. Sport for All and Health enhancing Physical Activity in Corporations, Indicators and Results in Finland // 10th World Sport for All Congress 2004: Book of Abstracts. — Rome, 2004. — P. 140.
26. Baumann W. Sport und Wirtschaft: Steigende Teilnahme — wachsender Markt // Der Sport — ein Kulturgut unserer Zeit. — Frankfurt am Main: Deutscher Sportbund, 2000. — S. 294—296.
27. Belloc B. Une nomenclature pour les activites et sportives: 335 disciplines, 34 familles, 9 classes / Bulletin de statistiques et d'etudes. — Paris: Ministere de la Jeunesse et des Sports, 2002. — 6 p.
28. Beretti-Livernaux E. Le poids economique du sport en 2002 / Bulletin de statistiques et d'etudes. — Paris: Ministere de la Jeunesse, des Sports, et de la Vie Associative, 2004. — 4 p.
29. Chaker A. Study on national sports legislation in Europe. — Strasbourg: Council of Europe, 1999. — 144 p.
30. Chaker A. Good governance in sport — A European survey. — Strasbourg: Council of Europe, 2004. — 101 p.
31. Contributions of Sport Canada // http://www.pch.gc.ca/pc-ch/sujets-subjects/sport/index_e.cfm
32. Dienstl E. The German route to Sport for all // Making sport attractive for all, proceedings book / XVI European Sports Conference, Dubrovnik, September 24—26, 2003. — Zagreb: Ministry of Education and Sport of the Republic of Croatia, 2003. — P. 39—43.
33. Economic Impacts: Strengthening Canada The Socio-economic Benefits of Sport Participation in Canada — Report August 2005 // http://www.pch.gc.ca/progs/sc/pubs/socio-eco/8_e.cfm
34. Gauvisin L. Strategies eprouvees et prometteuses pour promouvoir la pratique reguliere d'activites physiques au Quebec. — Quebec: Gouvernement du Quebec, 2004. — 31 p.
35. Health Impacts: Strengthening Canada The Socio-economic Benefits of Sport Participation in Canada — Report August 2005 // http://www.pch.gc.ca/progs/sc/pubs/socio-eco/5_e.cfm
36. Heinila K. Social Research and Sport in Finland // Sportwissenschaft. — 1989. — Vol. 18. — P. 8—25.
37. Ikeda M., Yamaguchi Y., Chogahara M. Sport for All in Japan: Second edition. — Tokyo: Sasakawa Sports Foundation, 2004. — 41 p.
38. Intervention de Mme Roselyne Bachelot-Narquin devant le Comite national olympique et sportif francais, Paris, 23 mai 2007 // http://www.jeunesse-sports.gouv.fr/accueil_5/ministre_201/discours_220/intervention-mme-roselyne-bachelot-narquin-devant-comite-nationale-olympique-sportif-francais_1602.html
39. Köhler H. Der Sport — eine wichtige Kraftquelle für die Gesellschaft // DSB: Jahresmagazin. — 2005. — S. 10.
40. La code du sport // http://www.jeunesse-sports.gouv.fr/sports_1/organisation-du-sport-france_8/role-du-ministere_9/code-du-sport_563.html
41. Les CHIFFRES CLES du SPORT: octobre — 2004. — Paris: Ministere de Jeunesse et des Sports, 2004. — 14 p.
42. Le week-end du sport en famille // http://www.jeunesse-sports.gouv.fr/sports_1/acces-au-sport-pour-plus-grand-nombre_32/les-fonctions-sociale-educative-du-sport_45/les-fonctions-sociale-educative-du-sport_566.html
43. Overview of Canadian Participation: Strengthening Canada The Socio-economic Benefits of Sport Participation in Canada — Report August 2005 // http://www.pch.gc.ca/progs/sc/pubs/socio-eco/2_e.cfm#1
44. Physical activity and health in Europe: evidence for action / edited by N.Cavill, S.Kahlmeier, F.Racioppi. — Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2006. — 40 p.
45. Physical Activity Levels among Canadian Adults // http://www.citri.ca/eng/levels/adult_levels.php
46. Pour tout savoir sur les projets 1, 2, 3 ... a vous de jouer. — Paris: Ministere de Jeunesse et des Sports, 1999. — 11 p.
47. Recensement national des equipements sportifs, espaces et sites de pratiques: Presentation de la demarche, des premiers resultats et de l'outil d'exploitation. — Paris: Ministere de la Jeunesse, des Sports, et de la Vie Associative, 2004. — 19 p.
48. Reinsch M. Der ostdeutsche Sport zwischen Nostalgie und Neuorientierung // DSB: Jahresmagazin. — 2005. — S. 92—93.
49. Report of the Expert Panel for the Children's FitnessTax Credit // http://www.fin.gc.ca/activty/pubs/ctc_1e.html
50. Savola J. Finland: Go30 — a 30-Minute Campaign // TAFISA Magazine. — 2006. — # 1. — P. 4—7.

51. *Speaking Notes for The Honorable Helena Guergis, P.C., M.P. Secretary of State (Foreign Affairs and International Trade) and (Sport): At the Scotties Tournament of Hearts.* Lethbridge, Alberta February 23, 2007 // http://www.pch.gc.ca/pc-ch/discours-speeches/2007/geurgis/2007-05-02_e.cfm

52. *Sport and Physical Education in Finland / edited by M.Palkama, L.Nieminen.* — Helsinki: The Finnish So-

ciety for Research in Sport and Physical Education, 1997. — 40 p.

53. *Sport fur alle // Sport in Deutschland.* — Frankfurt am Main: Deutscher Sportbund Generalsekretariat, 2003. — S. 35—42.

54. *Sport: Germany's largest association.* — Frankfurt am Main: Deutscher Sportbund, 2004. — 16 p.

55. *Tax on Television Rights approved in France // Sport Information Bulletin.* — 2000. — # 1. — P. 29.

56. *The Canadian Sport Policy // http://www.pch.gc.ca/progs/sc/pol/pcs-csp/2003/1_e.cfm*

57. *The leisure trends in Germany // Sport Information Bulletin.* — 2000. — # 2. — P. 89—90.

58. *The 2004 SSF National Sport-Life Survey: Executive Summary.* — Tokyo: Sasakawa Sports Foundation, 2005. — 5 p.

59. *Weber W., Schnieder C., Kortluke N., Horak B. Die wirtschaftliche Bedeutung des Sports.* — Schorndorf: Hofmann, 1995. — 394 s.

60. *Yamaguchi Y. Sport for All and National Policy in Japan // The 8th Asia-nia Sport for All Association Congress: ExtractReport.* — Taipei: Chinese Taipei Olympic Committee, 2004. — P. 61—66.

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ

Надійшла 08.04.2007

23—24 листопада 2007 року

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний
університет імені Івана Франка
Кафедра фізичного виховання і спорту
Кафедра безпеки життєдіяльності**

проводять

**Всеукраїнську науково-практичну конференцію
“ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ
ЖИТТЯ МОЛОДІ”**

Основні наукові напрями роботи:

- фізична культура у формуванні здорового способу життя;
- історико-культурні основи здорового способу життя;
- психолого-педагогічні основи здорового способу життя;
- медико-біологічні основи здорового способу життя.

**Адреса: 79000, Львів, вул. Черемшини, 31
Тел.: 8(0322) 76-83-68.**